

FIGYELŐ

Három búcsúztató. (Szimonidesz Lajos, Borsody Bevilaqua Béla, Frank László)
A magyar polihisztorok az utóbbi években bizony alaposan megfogyatkoztak. Felszabadulásunk után egykori „őseiket” (ASZALAY, TÓTH Béla, TAKÁCS Sándor, MARGALITS Ede stb.) a századforduló nagyjai közül HALÁSZ Gyula, RÁTH-VÉGH István, SUPKA Géza, REXA Dezső, BORSODY BEVILAQUA Béla és társaik követték s bezárta a sort SZIMONIDESZ Lajos.

SZIMONIDESZ Lajost a hivatalos sajtó, mint nyugállományú vezérőrnagyot, volt tábori püspököt és a történettudományok kandidátusát parentálta el. De mind ezek a „jelzők” mit sem árulnak el sokoldalú, aktív bal oldali és harcos, hányatott életéről, arról a szinte habzsoló kutatószennvedélyről, amellyel fél évszázadon át kereste a magyar kultúrtörténet számtalan forrását, évtizedeket töltve a különböző levéltárakban és könyvtárakban, minden fillérjét fotokópiákra költve. Sok ezer számra halmozódtak fel időközben lakásán ezek a dokumentumok. Hogy mennyire voltak hézagpótlók, arra talán a legjellemzőbb, hogy a két világháború között fotokópiázott TÁNCSICS-per dokumentumainak nagy részét, amelyeket saját költségén csináltatott, éppen az ő anyagából ismerhetjük ma, mert a levéltári anyag az 1945-ös ostrom alatt megsemmisült!

Nyolevanegy évet élt: 1884-ben született és 1965. július 18-án hunyt el. Hivatalos foglalkozása: evangélikus lelkészség, de szabadgondolkodása miatt egyházi felettesei, már fiatal korában a márianosztrai női fegyházba száműzték hivatásának gyakorlására, majd amikor lelkészi megbízatásáról önként lemondott, írásból próbálta tengetni életét. Tunguz sapkájában, bő lebernyegében járta a könyvtárakat és könyvkereskedéseket, jó barátja volt a harmincas évek forradalmi munkáskultúrája zászlóvivőinek. Ha szükség volt, bátran kiállt felszólalásokkal, átiratokkal minden jogfosztás és üldöztetéssel kapcsolatban, jó barátságban volt JÓZSEF Attilával, MADZSAR Józseffel, BRAUN Róberttel, NAGY Lajossal és amikor 1930-ban a fasiszta önkény letartóztatta TAMÁS Aladárt kommunista bűncselekmények miatt, ő is „erkölcsi garanciát” vállalt érte aláírásával azokkal az értelmiségiekkel együtt, akik szabadonbocsátását kérvényezték. Igaz, hogy nem sokkal előbb az egykori Cikk-cakk esték további változatának, a Rendkívüli Színpadnak előadásain (amelynek vezetője PALASOVSKY Ödön és TISZAY Andor, dramaturgia HEVESY Iván és TAMÁS Aladár, zenei irányítója KOZMA József és díszlettervezője BORTNYIK Sándor voltak) saját maga is fellépett és egy árnyjáték szereplőjeként Laotset idézte. Szoros kapcsolatban volt az egykori 100%-körrel, ami abban az időben eléggé nagy kockázat volt, de hát Szimonidesznek akkor már volt néhányszor dolga a hatóságokkal...

Tudását és tehetségét csak népi demokráciánk ismerte el, amikor kinevezte tábori püspöknek, ám kutatásait ekkor sem hagyta abba. Templomában, a Vas utcai, egykori evangélikus imaházban, amelyet művész körökben „Kriptának” neveztek, (ahol ma az Ódry-színpad tart előadásokat), nem az Istenről, hanem az emberi szeretetről, a kollektív, egymást segítő új embertípusról és a békehareről prédikált.

Sokrétű munkásságából (volt lexikon-munkatárs, lapszerkesztő, stb.) csak néhány jellemző adatot sorolunk föl. Művei között a legjelentősebbek: *A világ vallásai* (két kötetben), Dante. 1928., *Jézus és Mária ereklyéi*, (Bp. 1933.) *Jézus Krisztus a Harmadik Birodalomban*, Rekord. 1937., II. *Rákóczi Ferenc hadi-újságja*, Bp. 1940., *Napjaink vallási forradalmi*, Bp. 1936., *A Rákóczi-kor újságíródalma*, Bp. 1954., *Zsidóság és kereszténység*, Bp. 1931. Sajtó alá rendezte PETŐFI Apostolát, továbbá JAYNAY tanulmányát az iszlámról, TÁPAY-SZABÓ László: *Az ókor csodái* c. könyvét, a *Mercurius Veridicus* három számát, KOCSI CSERGŐ Bálint és TRUSIUS Jób: *Magyar vértanúk nyomában* c. műveit. Habán kommunákat feldolgozó, kéziratban levő műve, azonban már aligha fog megjelenni. Vigyázzunk, nehogy elkallódjon.

Felszabaduláskor a volt Andrásy úti többszobás lakásában élt, ahol közel negyvenezer könyvből álló könyvtárában egy tábori ágyat, néhány széket, asztalkát és fogast engedélyezett csak testi kényelmének és ezek is könyvvállványok közé ékelődtek. Idős kora miatt ekkor fel akarta számolni sok kuriózumot és több unikumot rejtő könyvtárát. Felajánlotta tehát több könyvtárnak azzal a feltétellel, hogy annak anyagát majd egyben tartják. De nem kellett senkinek, még a Szabó Ervin könyvtár központjának sem. Pedig ez volt Kelet-Európa egyik legteljesebb egyházi vonatkozású gyűjteménye. Évek múlva vette csak meg az Országos Széchényi Könyvtár.

Súlyos betegsége mellett, zokszó nélkül dolgozott élete végéig, aminek lehetőségét elsősorban második házasságának megértő légkörében kereshetjük. Boldog ember volt, mert hitt az emberekben, és mindenkit segített. Maga azonban, soha nem kért senkitől semmit! Mi írók és könyvtárosok, emlékezni fogunk rá sokáig. . .

Mint ahogyan emlékezőnk, ha kissé elkésve is, polihisztor társára, BORSODY BEVILAQUA Bélára. Munkásságát két évvel ezelőtt, amikor 80 éves korában mindenkitől elfeledve elhunyt, senki sem méltatta, pedig az OSZK katalógusaiban külön osztólap tünteti fel. Nevét hiába kerestük az *Új Magyar Lexikonban* vagy a *Magyar Irodalmi Lexikon* első kötetében. Nem a kor, hanem a *kortársak* voltak feledékenyek. BORSODI BEVILAQUA Béla az egykori múzeumi őr, majd kultúrtörténész, Miskolcon született, 1885-ben és Budapesten hunyt el magára hagyatva, 1964-ben, VIII. kerületi Nap utcai lakásának legfelsőemeleti mosókonyhájában, miután lakását felesége halála után eladta. Számos könyvet írt életében, valamennyit megrendelésre, valamint sok száz cikket Budapest múltjáról. Mégis a tudósok előtt író volt, az írók előtt tudós. Magányos ember volt, különre természet, kémélet nélkül kimondta mindig az igazát (vagy legalább is azt, amit igaznak hitt). Élete közepén minisztériumi megbízatása alól felmentették, ezután lett „szabadúszó”. Nem volt meglegedve soha, semmiféle rendszerrel. A személyi kultusz éveiben rongyos kabátját hatalmas biztosítóújjal tűzte össze és megfogadta, hogy amíg a légkör meg nem változik, nem is varratja meg. Később kabátját valóban rendbe is hozatta. Közben Dél-Amerikában élő fia — aki Fidel CASTRÓval együtt vett részt a kubai forradalomban, majd kishitúsége vagy elvtelensége miatt visszavonult a mozgalomtól — megszüntette pénzbeli támogatását, így BEVILAQUA élete utolsó éveiben nagy nyomorral küzdött. Végül éhenhalt! Pedig valamikor bérelt villája volt a Gellérthegyben és százához a századeleji polgári ellenzék számos nagysága (BRAUN Róbert, SZABÓ Ervin, SUPKA Géza, VÁMBÉRY Rusztem, FÖLDESSY Gyula) jártak vendégségbe. Hányatott életében volt orvostanhallgató, régiségkereskedő, hírlapíró, könyvügynök, hadtörténész, gazdaságpolitikai szakértő, hirdetési ügynök és miegymás. Cikkei, tanulmányai a napilapokon és folyóiratokon kívül tudományos szaklapokban jelentek meg (Az egri csillagvizsgáló története. A székesfehérvári királysírok, stb.). Közel két tucat könyvkiadványában a valóság problémájával, DÜRERREL és GÖRGEYVEL foglalkozott, megírta a magyar várak, kapuk és azok kulcsainak történetét, összegyűjtötte a budai mészároscéhek ládáinak okiratait, feldolgozta a magyar ipartársulat és ipartestület, a régi és új magyar takács-

mesterségek, a magyar serfőzés, a vendéglátóipar, a Pest-budai kávéházak, a kávé- és kávé-mesterség történetét (két-két kötetben), összefoglalta a régi diákadomákat (*Magyar gardeamus*) és a magyar történelmet anekdotákban, az erősen németellenes *Német maszlagban* leleplezte az osztrák elnyomást hazánkban. Írt a régi magyar világljárókról is. Felszabadulásunk után két könyve és több mint negyven cikke látott napvilágot, számos kézírata fekszik Budapest népszokásaival kapcsolatban a különböző intézményeknél, — tehát történész volt, kutató és polihistor a javából, de halálakor, a nekrológírók, mivel nem volt kéznél róla semmi adat, hát egyszerűen elhallgatták, hogy író volt.

Ma már más lakja azt a napatcai kis lakást, ahol valamikor az előszoba ajtóval szemben kis rézagyú állt az ajtónyílásnál és kezében füstölgő kanóccal jelent meg a csengetésre BEVLAQUA, hogy a hivatlan látogatót elzavarja! Mert ilyen „bolondos” ember volt.

Halálával szürkébb lett Budapest, „akit” szerelmese és bizarrságainak kutatója most már békén hagy. . .

Természetesen harmadik író társunknak, FRANK Lászlónak a nevét is hiába keressük a lexikonokban. Az egykori galileista diákot, majd a bécsi-, berlini- és sanghaji-újságírók korunk szakmabelijeit nem ismerik. Hazajövele után hiába írt számos folyóiratunkba, hiába jelentette meg két nagyszerű önéletrajzi visszaemlékezését — az önkényes mércéhez mindez kevés volt. Itt próbáljuk pótolni most azt, amit mások elfelejtettek.

FRANK László 1890-ben született és 1965-ben halt meg Budapesten. Fővárosunk gyermeke volt és egész életét mindig világvárosok forgatagában küzdötte végig. Harcokban és mozgalmas élményekben volt gazdag élete.

Már fiatal korában kapcsolatba került a magyar forradalmi ifjúsággal. A Galilei-körbe, az Anker köz 2-be nővére, FRANK Klára vitte, aki egyébként 1911-ben a Galilei kör titkára volt. Az „őszirózsás forradalom” alatt aktív részt vett a kommunista párt első megmozdulásaiban és valószínűleg itt szívta magába azokat az eszméket, amelyekhez, minden megpróbáltatások ellenére, egész életében hű maradt!

A Magyar Tanácsköztársaság bukása után már az európai történelem sodra irányította életét. Diák korában még a megcsontosodott monarchia ellen küzdött, a Tanácsköztársaság alatt a proletariátus szabadságáért.

A magyar ellenforradalom pribékjei elől 1919 őszén Bécsbe menekült, ahol a *Bécsi Magyar Újság* szerkesztőségében GÁBOR Andor mellett dolgozott. (Bécsi emigrációjának élményeit a *Café Atlantis* c. könyvében írta meg.) Az osztrák hatóságok zaklatásai miatt azután a húszas évek végén, a weimari Németországba utazott, ahol több berlini újságnak volt a munkatársa és jóbarátja Egon Erwin KISCHEK. 1933-ban azonban kénytelen volt HITLER rohamosztagosai elől Sanghajba hajózni. Itt élte át a második világháborút is. (Élményeit *Sanghajba menekültem* című visszaemlékezéseiben írta meg.)

Felszabadulásunk után, amikor végre hazatérhetett, elpusztíthatatlan tetterővel látott, immár ötödször életében, jövőjének megalapozásához. Itthon azonban kevesen ismerték. Régi barátai nagyrészt elpusztultak, a két világháború közötti magyar munkásmozgalommal pedig alig volt valami kapcsolata. A mai olvasók mégis szívesen vették visszaemlékezéseit. Könyveinek nagy sikere volt! Talán azért, mert a *kortárs* szólt bennünk a mai nemzedékhez arról a korról, amelyben világotrengető forradalmak érlelődtek, évszázados uralmak roppantak össze, diktátori vagy magasztos eszmék vitték előre, vagy akadályozták a szabadság útját.

FRANK Lászlót minden otthonából kataklizmák sodorták tova. Volt újságíró, riporter, tolmács, szerkesztő, műfordító, agitátor, kommunista és szun-yat-szenista forradalmár, magyar emigráns, angol gentleman, illetve üldözött hontalan. Élményeit könyvsorozatban akarta feldolgozni, de csak két kötete látott napvilágot.

Visszatérte után, kisebbjelentőségű művei közül megemlítjük *Az atom lázadása, Egy ríksakulí története, Szélhámosok-kalandorok, Tajvan a távolkeleti tűzjészek* c. írásait, melyek könyvalakban jelentek meg.

Ezenkívül lefordította Anna FRANK naplóját, GERSTÄCKER: *Kaland a Missisipin*, VRIES: *Bartje, egy holland fiú története* c. regényeket és MARX: *Zsidókérdését* is.

Írt magyar, angol és német nyelven egyaránt. Hazatérte után nemzetközi ismereteit és gazdag élettapasztalatait számos magyar napilap és folyóirat gyümölcsöztette. Élete utolsó éveiben, súlyos betegsége ellenére is tovább dolgozott. A legutóbbi években élénken részt vett a MUOSZ keretében szervezett újságíróképzésben. A magyar emigráció sajtótörténetének jegyzeteiben, melyet tananyagként adott ki az Újságírószövetség, sok eddig ismeretlen és értékes adatot közölt.

Hetvenöt éves korában hunyt el. Hatvan évi szakadatlan munka után a halál ragadta ki a tollat kezéből.

TISZAY ANDOR

Firenze tragikus novembere. 1966 november 3-ról 4-re virradó éjszaka az egész évi átlagos csapadékmennyiség egy harmada hullott Toscanára, az ár óránként 50—60 kilométeres sebességgel zuhogott Firenze felé. November 3-án éjfél előtt megszakadt a vasúti összeköttetés Firenze és Arezzo között. A firenzei vízműveket az ár valósággal szétvetette, ezzel a város ivóvíz nélkül maradt. A transzformátorok felrobbantak s ezzel sötétség borult Firenzére. Tetézte a bajokat, hogy ünnepre készülődött Itália, november 4-én az első világháború befejezését ünneplik az olaszok, mindenütt ünnepi szolgálatot tartottak. Éjfél után, tehát november 4-ére virradó éjszaka az Arno először a Ponte Vecchio és a Ponte a Santa Trinità között lépett ki a medréből, majd betört a Via dei Bardi-ba és a Piazza dei Cavalleggeri-be, mely az Arno partra nyílik s ezzel az ár betört a térre épült nemzeti Könyvtárba, a Biblioteca Nazionale Centrale-ba. Rövidesen az egész történelmi városközpont víz alatt állt. Súlyosbította az is a helyzetet, hogy ezen a tragikus éjszakán viharos szél dühöngött, a megvadult vízáradat fatörzseket, gerendákat, bútorokat sodort magával. Nemcsak az árvíz pusztított, hanem a sebesen úszó faanyagok is. November 4-én alkonyatkor tetőzött az áradás, majd megkezdődött a lassú apadás. A víz csak másnapra vonult el az elárasztott 30 000 hektárnyi területéről, rettenetes látványt hagyva maga után.

Az első közlések szerint a firenzei könyvtáraknak mintegy 5 millió kötete került tartósan — helyenként 3—4 napig — víz alá. Francesco BARBERI bibliográfiai főfelügyelőnek az egyik napilaphoz intézett közléséből kaphattuk az első reális értékelést.¹ BARBERI szerint a firenzei könyvtárak kára alapos becslés alapján kb. 2 millió állományegység, könyveket és brosúrákat egyaránt számításba véve. Hivatalos közlés ezideig nem jutott el hozzánk, egyelőre ezt a számot tekinthetjük hitelesnek.

Az áradás a Biblioteca Nazionale Centrale-t sújtotta leginkább. Itália nyolc nemzeti könyvtára közül ez a legnagyobb, a legtekintélyesebb. Állománya ma már meghaladja a 3 millió egységet. Épülete viszonylag új, 1935-ben avatták fel. Raktárainak jelentős részét az alagsorban helyezte el a tervezés, vasszerkezetű állványokon. A tájékozó víz ezeket a raktárakat árasztotta el legelőször. Számos értékes gyűjteményt tárolt itt a könyvtár, közöttük a legjelentősebbik a „Magliabechiana”, a könyvtár 18. századbeli, alapítási állománya.

Az alagsorban elhelyezett másik jelentős gyűjtemény az ún. „Palatina”, vagyis az egykori Biblioteca Palatina, a toszkánai nagyhercegség 90 ezer kötet könyvből és 3000 kéziratból álló gyűjteménye volt, mely 1861-ben került a mostani könyvtárba.

¹ F. BARBERI: *I libri di Firenze*. Corriere della Sera, 1966. dec. 4. 5. l.

Ugyancsak az alagsorban tárolta a könyvtár az 1500—1800. évek nagy formátumú, illusztrált köteteit, valamint az 1860-tól gyűjtött hírlapállományt, mely egyedülálló, egyptdányos olasz hírlap- és folyóirat-évfolyamokat foglalt magában. Itt került víz alá a hazai és külföldi parlamenti irományanyag, nemkülönben a „Miscellanea”-gyűjtemény, mely sokezer füzetből, kisnyomtatványból, röplapból, sokszor a könyveknél is értékesebb, ritka tételekből állt. Rendkívül súlyos az a veszteség is, mely a Központi Katalógus (Catalogo Unico) vonatkozásában érte a könyvtárt: sok-sok ezer katalógus cédula várt itt besorolásra. Sajnálatos módon víz alá kerültek a könyvtár régi állományrészeinek eredeti, kéziratos könyvkatalógusai is. E súlyos csapást csak az enyhíti, hogy a víz alá került legfontosabb állományrészeket a könyvtár idejében mikrofilmre vette s ezek a mikrofilmek épen megmaradtak. A firenzei Nemzeti Könyvtár veszteségét a kommentárok „a könyvek hekatombájának” nevezték el, a kár becslések szerint kb. 200 ezer kötet könyv.

A napilapok, folyóiratok cikkei és az előzetes hivatalos vagy félhivatalos közlések alapján ma már körvonalazni lehet a többi könyvtárat ért károkat is.²

A Palazzo Strozzi-ban székel (Piazza Strozzi) a 300 ezer kötetes Biblioteca del Gabinetto Scientifico Letterario G. P. Vieusseux. Ezt az általános gyűjtőkörű könyvtárt 1819-ben alapította a genfi származású Gian Pietro VIEUSSEUX; különösen az olasz Risorgimento-ra vonatkozó gyűjteményét tekintették rendkívül értékesnek. A könyvtár a második világháború során is súlyos veszteségeket szenvedett, az újrarendezett állomány számára 1954-ben készítettek korszerű raktári (vasszerkezetű) berendezést, sajnos, a Strozzi palota alagsori részében

Elpusztult a Biblioteca della Facoltà di Lettere della Università, tehát a bölcsészettudományi kar könyvtárának jelentős állományrésze a Piazza di S. Marco-n, alagsor raktárban tárolta a könyvtár 1,3 millió kötetes állományának számottevő részét, mikrofilmtárat, itt őrizte az összes kari doktori disszertációkat, nemkülönben G. PAPINI híres könyvtárát, melyet a második világháború során biztonsági okokból vittek le az alagsorba.

Súlyos kárt szenvedett a Biblioteca del Conservatorio di Musica Luigi Cherubini is a Via degli Alfani-n; legértékesebb gyűjteménye, a „Fondo Pitti”, mely az 1600-as 1800-as évek zenei kéziratait tartalmazta, ugyancsak víz alá került.

Jelentősek azok a könyvkárok is, amelyek templomokban, múzeumokban keletkeztek. A Dóm — a Santa Maria del Fiore — káptalani irattárában igen értékes anti-fonáriumokat őriztek, e hatalmas miniatűr pergamenköteteket elárasztotta a víz, az írást és a miniatúrákat nagyrészt kimosva. A Museo dell' Opera del Duomo-ban 6000 kötet valamint 55 kéziratos, miniatűr énekes könyv, valamint az egész levéltár víz alá került.

Meg kell emlékeznünk az Állami Levéltárról (Archivio di Stato) is, mely az Uffizi „Loggetta”-jában székel; termei víz alá kerültek. Ma még nem tudjuk, mi maradt meg az elárasztott anyagból, a Levéltár itt tárolta a megszüntetett szerzetesrendek iratait, a Guelf-párti kapitányok levéltárát, a toszkánai anyakönyveket (1808—1865), a „Capitano del Popolo” 14. századbeli irattárát. Pótolhatatlan, ritkabecsű dokumentumokról van szó. . .

A firenzei könyvkiadók — a Le Monnier, a Sansoni, a Marzocco, a Nuova Italia, a Olschki, a D'Anna, a Valmartina — raktárai is pincékben települtek, ugyanúgy, mint a nagyobb könyvkereskedéseké. Az itt tárolt könyvanyagot is elárasztotta a szennyes ár.

Szerencsére nem érte károsodás a Biblioteca Medicea-Laurenziana-t, a Riccar-

² Vö.: BARGELLINI, Simone: *Firenze 4 novembre 1966 l'inondazione e dopo*. Azienda Autonoma di Turismo. Firenze, 1966. 16 l.; *Situazione di musei e gallerie fiorentine dopo l'inondazione del 4 novembre 1966*. Azienda Autonoma di Turismo. Firenze, 1966. XII. 9. (Soksz.) 1 + 12 l.; napilapok és folyóiratok cikkei és közlései.

diana-t, a Marucelliana-t, az Accademia delle Belle Arti, az Archivio. Storico del Comune, az Archivio Storico del Risorgimento neves, értékes könyvvállományát.

Itália mozgósította hivatalos apparátusát, a római Istituto di Patologia del Libro-t, mely teljes üzemével a firenzei károk elhárítására összpontosította magát. Az egyházi restauráló műhelyek is mind Firenze megsegítésére siettek. VI. PÁL pápa telefonutasítására már november 5-én reggel Firenzébe indultak a Biblioteca Apostolica Vaticana neves restaurátorai, akik különösen a pergamen kódexek restaurálásának világhírű szakértői, de siettek Firenzébe a Monte Oliveto-i, a Grottaferrata-i, a Santa Maria del Monte a Cesena-beli apátság, a Praglia-i, a Santa Faustina apátság szerzetes restaurátorai, megmozdult azonban az egész világ, úgyszólván minden föld-résről szakértők siettek — közöttük magyarok is — Firenzébe.

Már november 5-én megkezdődött a mentés, elsősorban a Nemzeti Könyvtárban E. CASAMASSIMA igazgató irányításával. Legelső feladat volt az anyag kimentése az iszapos vízből. Százak önként jelentkeztek arra, hogy a moeskos iszaptól valósággal kihálásszák a köteteket és „könyvláncot” alkotva juttassák el azokat az alagsori raktárakból a téren álló tehergépkocsikhoz.

A tehergépkocsikra rakott állománytömböket a Firenze környékén levő mezőgazdasági szárítóüzemekbe (gabona-, fa- és dohány-szárítókbá) vitték: Vicchióba, Mugellóba, Vernióba és Cafaggiolóba, természetesen megfelelő könyvtáros, illetve restaurátor kísérettel.

A legértékesebb köteteket közvetlenül Rómába szállították, az Istituto, valamint a Vatikáni Könyvtár s a Grottaferrata-i Apátság restauráló műhelyébe.

A vízből, iszaptól kiemelt kötetek megszáritásának módját a közlésekből nyomon lehet kísérni. A köteteket először lapról lapra óvatosan szétnyitották, minden egyes oldal közé szívópapírt (de nem itatóspapírt) helyeztek azzal a céllal, hogy a lapok közül a vizet, a nedvességet ki lehessen vonni anélkül, hogy a tintát s a miniatúrákat további károsodás érje. A tapasztalat szerint 30 személy naponként 400 kötetet tudott ily módon elsődlegesen megszáritani.

A szárítóhelyiségekben a szárítás hőfoka a közlések szerint nem haladhatta meg a 40 Celsius fokot. A pergamenre írt kódexeket meleg, éspedig nedves-meleg helyiségekben lassan szárították. Minden mentési munka természetesen tele van rendkívül sok veszéllyel, hiszen az anyag nem egy esetben 3—4 vagy több napig is víz alatt volt, ráadásul tetézte a bajt, hogy az áradás során felszakadtak a naftával működő automatikus fűtőberendezések tartályai s az ár nemcsak gerendákat, fatörzseket, állati tetemetek s egyéb szennyeződést vitt magával, de naftát is, melynek csokoládészínű sűrű állaga különösen súlyos csapást jelentett az állományegységekre.

A szakmai viták leginkább a „talkum” — magnéziumhidroszilikát — alkalmazása körül lángoltak fel. A Grottaferrata-i szerzetes-restaurátorok ugyanis a nedves kódexlapok közé ilyen talkumport hintettek. A pergamenlapokba került agyagos iszap és a talkum állítólag „cementálódott”, kaolinná állt össze. BARBERI bibliográfiai főfelügyelő idézett közlésében megállapította, hogy a vád nem helytálló, a módszer bevált. A vita még folyik, a végleges kiértékelés után a kérdésre visszatérünk.

A mentést végzőket támadás érte is, mert az iszapos vízből kiemelt köteteket sok esetben száraz fűrészpórral vastagon felhintett helyiségekben helyezték el a földre, a mesterséges szárítás előtt. A kötetekben levő nedvesség azonban feloldotta a fűrészporban levő tanint, mely kitörölhetetlenül beivódott a lapok állagába. BARBERI közlése szerint azonban csak az első napokban nem vizsgálták meg a fűrészport, annak megállapítására, hogy tartalmaz-e tanint, vagy sem. Később kizárólag fenyőfa és nyárfa fűrészporát alkalmazták első szárításra. E két fa fűrészpora tanint veszélyesebb mértékben nem tartalmaz.

E sorok írásáig hozzánk eljutott közlések csak az első lázas híradások. Az elsődleges mentőakciókat követi a helyreállító könyvvédelem. A restaurátorok munkája hosszú évekig tart s kérdéses, mit, hogyan lehet majd megmenteni. A firenzei árvíz tragikus csapás nemcsak Itáliára, de az egész emberiségre is.

TOMBOR TIBOR

Bibliográfiai nyomozás József Attila és az illegális kommunista párt viszonya kérdésében. — **Vértes György könyvéről.** VÉRTES György könyvében arra vállalkozott, hogy megvizsgálja, mi igaz abból, hogy JÓZSEF Attilát — a munkásosztály nagy költőjét, aki ma már az egész nemzet nagy költője — a harmincas évek közepe felé kizárták az illegális MKP tagjai sorából.¹ Nem könnyű feladat. Be kell látni, hogy végleges tisztázása fontos teendője újkori irodalomtörténészeinknek, hiszen JÓZSEF Attila összegyűjtött verseinek és írásainak jegyzetes akadémiai kiadásában, de más gyűjteményes kiadások jegyzeteiben, elő- vagy utószavaiban, életrajzokban és megemlékezésekben is felbukkan ez a költő emlékéét sértő állítás és ezek a könyvek közkezen forognak. Egyetemi jegyzetekből, tankönyvekből ezt tanulja vagy tanulta az ifjúság. Voltaképpen nem a mi folyóiratunk feladata ebben a vizsgálódásban elmélyedni. Nem is tesszük meg, mert ez elsősorban irodalomtörténeti folyóirataink dolga. A kutatási terület rokon volta alapján egy részt ebből: a tisztázást segítő munkát könyvtárosainknak és bibliográfusainknak mégis vállalniuk kell és meg is teszik. Példa erre VÉRTES György könyve és REGULI Ernő szegedi bibliográfiája. Utóbbiról VÉRTES is megállapítja, hogy nélkülözhetetlen JÓZSEF Attila hiteles életrajzának megírásához.² VÉRTES könyvével nemcsak azért foglalkozunk, mert egy páratlanul izgalmas *bibliográfiai nyomozás* összefoglalása, beleértve az illegális MKP által kezdeményezett és támogatott legális, féllegális jelentékeny számú folyóirat felkutatását és átvizsgálását; az illegális Párttal kapcsolatban nem álló bal oldali, „urbánus” vagy „népi” lapokat is és végül az illegális kommunista mozgalomban résztvevő vagy ezt kívülről támogató tanúk vallomásait, közléseit is. VÉRTES György otthonosan mozog a MKP illegális munkájának történetében, hiszen JÓZSEF Attilával együtt, egy időben lett a párt aktív tagja. Ez az aktivitás kezdetben az 1930-tól 1932 nyaráig tartó MADZSAR-féle szemináriumban való részvételből, munkások és értelmiségiek körében tartott előadásokból, szeminárium-vezetésekkel és a párt által szervezett folyóiratok szerkesztéséből, cikkírásból állott. A cikkek írói fedőnevet használtak; az elfedett igazi nevek kinyomozása is bibliográfusi feladat; JÓZSEF Attila nem használt fedőnevet. Hozzá tartozott az illegális párttag teendőihez a külön megbízatások vállalása. JÓZSEF Attila a SALLAI Imre és FÜRST Sándor, az illegális párt vezetőségi tagjai lefogása után (1932. szept.) vállalta és teljesítette a párt megbízatását: manifesztumot írt a halálbüntetés ellen és aláírásokat gyűjtött neves — haladó szellemű — értelmiségiek körében SALLAI és FÜRST megmentése érdekében. Ez csak kiragadott példa annak jellemzésére, milyen hőfokú volt JÓZSEF Attila együttérzése a párt törekvéseivel életének abban a szakaszában, amikor élete vagy hosszú időre való bebörtönöztetése volt a tét. Ilyen kockázatvállaláshoz képest semmiség volt, hogy a *Döntsél a tőkét* c. verseskötetéért 8 napi elzárásra ítélték. Ilyen tények ismeretében a kívülállók számára, akik JÓZSEF Attilát főleg csak verseiből ismerik és tisztelik — és ezek száma ma már sok százezer —, és akik az illegális párt szerkezetét, felsőbb kapcsolatait, a pártvezetőség változásait, a konspiráció szigorú szabályait nem ismerik, érthetetlen, hogy harminc évvel a költő halála után még mindig nem sikerült megnyugtatóan tisztázni azt a „megállapítást”, hogy JÓZSEF Attilát életének harcok szakaszában kizárták

¹ VÉRTES György: *József Attila és az illegális kommunista párt*. Bp. 1964. Magvető. 175 l.

² REGULI Ernő: *Írások József Attiláról*. Szeged, 1955. (A Szegedi Egyetemi Könyvtár kiadványai, 31.).

a pártból. E megrázó kérdés tisztázása a magyar irodalom ügye, tehát országos ügy. SZABOLCSI Miklós VÉRTES György könyvével a *Kritika* 1965. évi novemberi számában foglalkozik. Bevezetésében ezt írja:³

„Az utóbbi években József Attila és az illegális KP viszonyának kérdése ismét az érdeklődés előterébe került . . . Országos, széles körű visszhangot akkor keltett a kérdés, amikor Vértés György — előbb egy folyóiratcikkében, majd egy, ezt jelentősen kibővítő könyvében részletesen tárgyalta a kérdést, új adatokkal is egészítve ki eddigi ismereteinket. Kétségtelen érdeme, hogy a kérdést felvetette, bátran szembenézett vele . . .”

SZABOLCSI Miklós a következőkben utal arra, hogy JÓZSEF Attila és az illegális KP viszonyának kérdését a kutatás már hosszabb ideje felvetette és hogy cikkének megállapításai egy az ELTE bölcsészkarra, az MSZMP Párttörténeti Intézete és az MTA Irodalomtörténeti Intézete kutatóiból álló kollektíva kutatásaira, véleményére támaszkodnak. Kár, hogy ebből a jegyzetéből nem tudjuk meg, mikor volt ez a tanácskozás? Ha VÉRTES könyvének megjelenése után folyt le, úgy a SZABOLCSI Miklós cikkénél tovább nem jutott ez az ankét keretében folytatott vizsgálat. Nem hangzott el a kérdésben a legilletékesebb irodalomtörténészek és a párttörténet kutatóinak olyan deklarációja, amely a JÓZSEF Attila életművét és életrajzát bemutató két reprezentatív mű, az 1957-es *József Attila Emlékkönyv* emlékező részeiben és az 1959-es kiadású *Összes művek* jegyzeteiben a költő kizárásáról szóló megállapításokat hatálytalanná halványítaná. Reméljük, erre is sor kerül.

VÉRTES György könyvével teljesítette azt, amire vállalkozott: átélhető szemléletességgel ismerteti írása nagyobbik részében JÓZSEF Attilának a párthoz vezető útját 1928–1930-ig; *aktív* párttagsága idejét 1930-tól 1933 februárjáig — a környezet rajzát is adva —, majd a „magára hagyatottság” szakaszát 1933. februártól 1934 közepéig. Nem akadt — nem akadhatott — olyan dokumentumra, de még nyomra sem, amely a kizárás tényét igazolhatná. Ketten állították teljes határozottsággal, hogy JÓZSEF Attilát kizárták az illegális pártból: HORVÁTH Márton és SÁNDOR Pál. HORVÁTH Márton előadásáról megállapítja VÉRTES György, hogy szerzője önálló kutatást nem végzett, egyetlen dokumentumra sem hivatkozott. SÁNDOR Pál állítása egy konkrétumra támaszkodik: JÓZSEF Attilát nem küldték ki az 1934-iki moszkvai írókongresszusra. A kongresszus után a megbántott költő cikket írt *Miért nem én?* címmel. „A kizárás — írta Sándor Pál — a »Miért nem én?« c. kézirat miatt történt . . . A tény tisztázására egyszerű lenne, ha jelentkezni tudnának az akkori pártvezetőségi tagok, akik a kizárást végrehajtották. Ezek közül azonban ma már senki sem él s így közvetlen tanúskodásra nincs mód.”

SZABOLCSI Miklós ebben a kérdésben így foglal állást cikke jegyzetei között: „A »Miért nem én?« c. József Attila cikk máig nem került elő, pedig valószínűleg döntő fontosságú lenne a költő és a párt viszonyára vonatkozólag — egyúttal bizonyítéka annak is, hogy 1934-ben is kommunistának vallotta magát. Az azonban nem látszik bizonyítottnak [itt utal a cikkében előadottakra], hogy József Attilát emiatt az írása miatt »zárták ki« a pártból.” VÉRTES Györgynek könyve utolsó negyedében, a kizárás legendájának alaptalanságához van még egy adata. 1935-ben többször találkozott a KMP Külföldi Bizottsága illegálisan Magyarországon tartózkodó kiküldöttjével, NEMES Dezsővel. Kulturális kérdésekről is beszéltek és szóba került JÓZSEF Attila is, azonban sohasem hallotta, hogy JÓZSEF Attilát kizárták a pártból.

A kizárás legendájával végleg le kellene számolni. Még akkor is benne maradnak a felduzzadt JÓZSEF Attila-irodalomban kiirthatatlanul, szókincsünk pazarló felhasználásá-

³ SZABOLCSI Miklós: *József Attila és az illegális Kommunista Párt viszonyának kérdéséhez*. *Kritika* III. 11. 1965. nov. 11–20. 1.

val a megbántott költő emlékéhez tapadó szavak: „a kapcsolat megszakadása”, a „lehagyás”, a „viszony megromlása”, a „kívül kerülés” stb. Ezt a foglalkozást hagyjuk meg a versmagyarázóknak. Nekünk még elég marad a költő nagy verseiből.

VÉRTES György kétszáz cikk, broszúra, könyv adatait felhasználó bibliográfiai nyomozása végül is elérte célját. Elérte már azzal is, hogy a JÓZSEF Attila kutatókat, elsősorban SZABOLCSI Miklóst — aki cikkében több új adattal szolgál — újabb állásfoglalásra készítette. Könyvtáros-bibliográfusaink pedig a két írás adatai alapján folytassák tovább az illegális kommunista párt szövevényes sajtóhagyatékának, lappangó iratanyagának feltárását.*

KÓHALMI BÉLA

Külföldre került korvinák lelőhelymegállapítása. Már sajtó alatt van, s remélhetőleg még ebben az évben megjelenik a *Magyarországi Corvinák* c. kötet folytatásaként a *Külföldi Corvinák* c. kiadvány. A külföldön őrzött korvinák száma köztudomásúan jóval nagyobb, mint a hazaiaké: kerek számban 180 fennmaradt korvinából 46 van itthon.

Nemegyszer hosszabb nyomozást igényelt egy-egy külföldön őrzött kódex jelenlegi hollétének felderítése. Levelezés, külföldi gyűjtemények nyomtatásban megjelent kéziratkatalógusainak áttanulmányozása, mikrofilmek meghozatala segítette a kutatást, s utóbbiak alapján történt a reprodukcióra kerülő lapok kiválasztása is. Munka közben nem egy hitelesnek tartott kódexről kiderült, hogy nem korvina, de ugyanakkor több újabb, eddig ismeretlen, hiteles kódex is előkerült.¹ Olyan eset is volt, amikor egy-egy kódex jelenlegi lelőhelyét kellett kinyomozni. Ez volt a helyzet egy MARTIALIS-kódexszel is, amelyet FÓGEL bibliográfiája 80. sz. a. még az elveszettek között említ azon az alapon, hogy POLIZIANO szerint SASSETTI küldött egy MARTIALIS-példányt MÁTYÁS királynak,² a kódex maga azonban FÓGEL számára még nem volt ismeretes.

1931-ben a milánói Hoepli-cég Zürichben árverésre bocsátott egy MARTIALIS-kódexet — talán éppen azt, amelyet POLIZIANO említ. A MÁTYÁS címerével ékes kéziratot akkor egy HORNBY nevezetű angol gyűjtő vásárolta meg.³ A ZOLNAI—FITZ-féle bibliográfiában is úgy szerepel — helyesen —, mint a HORNBY-gyűjteményben őrzött kézirat.

Mikor 1964-ben ki kellett nyomozni a kódex, ill. a HORNBY-gyűjtemény hollétét, minthogy közelebbi cím nem volt birtokunkban, az *Aslib Directory*-ből merített adat alapján a Liverpool-i Public Library-hez fordultunk, mivel ott jeleztek Hornby Library-t.⁵ Kérdésünkre Liverpool helyett Salisburyból kaptunk választ, Major J. R. ABBEY-től, aki közölte velünk, hogy MÁTYÁS király MARTIALIS-kódexe nála van. Ő HORNBY halála után (1946) az egész gyűjteményt megvette, s ezzel együtt került hozzá a korvina is. Száma jelenleg J. A. 3223.⁶

* Cikkem megírása után került elém MOLNÁR Géza vitacikke a *Kortárs*-ban. MOLNÁR Géza — a fel nem támasztható koronatanúk hiányában — teljesen meggyőzőnek találja VÉRTES György bizonyító anyagát. SZABOLCSI Miklóssal vitázva azt írja, hogy a kizárás ügye nem egyszerű biográfiai probléma, mert a párt ellenségei és megtevesztett hívei tíz év előtt ezt a „biográfiai problémát” politikai ütőkártyának használták fel. A kérdés végleges tisztázása ezért is fontos. (MOLNÁR Géza: *A szenvedélyeség igaza*. — *Kortárs* 1966. Nov. 1839—41. l.).

¹ Mindezekről — minthogy a kutatás még részben folyamatban van — a megjelenendő kötet fog pontosan számot adni.

² FÓGEL J.: *Elveszett vagy lappangó Corvinák*. Bibliotheca Corvina, Bpest. 1927. 81. l.

³ HOFFMANN E.: *Ismeretlen Corvin-kódex*. Magy. Könyvszemle 1930. 393—394. l.

⁴ *Bibliographia bibliothecae regis Mathiae Corvini*. Bpest. 1942. 80. l.

⁵ *Aslib Directory, a guide to sources of information in Great Britain and Ireland*. London 1957. 1361. sz.

⁶ L. OSZK irattára, 854/1964—65. sz. akta.

A továbbiak folyamán sikerült megszerezni a jelenlegi tulajdonostól a kódex teljes mikrofilmjét, mikor azonban arra került a sor, hogy a *Külföldi Corvinák* c. kötethez szükséges színes felvételt is megkapjuk, Mr. ABBEY elzárkózott ennek megküldésétől. Így a MARTIALIS-kódex szép címlapja nem kerülhet bele a kötetbe. Fekete-fehér reprodukciója látható a *Magyar Könyvszemle* 1930. évi kötetében.⁷

A Martialis-korvina egyike azon keveseknek, amelyek ma még magánkézben vannak, így van rá némi remény, hogy egyszer még talán hazakerülnek.

CSAPODINÉ GÁRDONYI KLÁRA

Negyven éve jelenik meg a szovjet cikkbibliográfia. A Szovetszkaja Bibliografija jubileumi megemlékezést közöl az 1926-ban indult *Letopisz Zsurnál'nuh Sztatei*-ről, az Össz-szövetségi Könyvkamara folyóirataikk bibliográfiájáról. A negyven év alatt megtett út jellemzői a statisztikai számok:

1926-ban 206 folyóirat 19,856 cikkének címleírását közölte a *Letopisz*, 1966-ban már 150,000-nél több volt a címek és 2 000 körül a feldolgozott folyóiratok száma. Az anyag terjedelme úgyszólván a megindulástól kezdve állandóan nőtt, nemcsak a folyóiratirodalom fejlődése, de az anyaggyűjtés fokozatos kiterjesztése folytán is. Eleinte csak a szabályos időközökben megjelent, szigorúan értelmezett folyóiratokat vették fel. 1927-től kezdve már egyre több nem szabályosan megjelent periodikus tudományos folyóirat tartalmát analizálták, főleg az Akadémia, a tudományos társaságok, és intézmények kiadványait, amelyeknek címe többnyire a *Trudü, Ucsenie Zapiszki, Izvesztija* szavakkal kezdődött. 1935-től kezdve már a szövetséges köztársaságok orosz nyelvű folyóirataira is kiterjesztődött a cikkbibliográfia, sőt a *Pravda* és az *Izvesztija* elvi cikkeire is. (A napilapokat 1936-tól kezdve a *Letopisz Gazetnuh Sztatei* regisztrálja.) A hatósugár további kiterjesztése a nem folyóirat jellegű időszak kiadványok felé ma is napirenden tartott kérdés.

A Nagy Honvédő Háború idején a *Letopisz Zsurnál'nuh Sztatei* folytonosságában hiányok álltak be: a folyóiratok egy része szünetelt, több folyóirat nem érkezett be a Könyvkamarába. Ezért 1949-ben a háború éve alatt kimaradt cikkeket külön kötetben tették közzé. (*Ukazatel' Sztatej, ne zaregisztrirovannükh 1941—1945 gg.* Moszkva 1949.)

A folyóiratok megválasztásán kívül a cikkek válogatása is kezdettől fogva gondot okozott. Kihagyták az összes recenziókat (ezeket repertorizálja 1934-től kezdve a *Letopisz Recenzij*), a rovatok időszerű (krónikaszerű) közleményeit és híreit, valamint a más kiadványokból átvett anyagot. Az ismeretterjesztő folyóiratok és ismeretterjesztő szaklapok cikkeit szigorú válogatással vették fel, végül kezdettől fogva kihagyták a folyóiratok szépirodalmi közleményeit.

Az első években évente négyszer jelent meg a *Letopisz*, a harmincas években évente 24—30 számot adott ki, 1949-től kezdve tért át a heti megjelenésre. A név- és földrajzi indexet évente négyszer külön kötetben közli. Szakrendi index készítésére eddig nem kerülhetett sor, a kérdés tanulmányozás alatt áll.

A tekintélyes vastagságú — 15 íves — 1966-i 52. szám január első napjaiban érkezett meg az Országos Széchényi Könyvtárba. Aki hasonló kiadvány szerkesztésében résztvett, az tudja értékelni, hogy ez a szervezetség milyen fokát jelenti.

Da.

Dr. Rózsa Györgyöt, az Akadémiai Könyvtár igazgatóját, a Magyar Könyvszemle Szerkesztőbizottságának tagját az UNESCO mellett működő Nemzetközi Társadalomtudományi Dokumentációs Bizottság Utrechtben tartott ülészakán elnökévé választotta.

⁷ V. ö. 3. sz. jegyzet.

A sportbibliográfia hazai és nemzetközi feladatai. Hazánkban a sportbibliográfia kérdésével SZUKOVÁTHY Imre, a Testnevelési Főiskola egykori igazgatója foglalkozott először. Az 1936-ban megjelent *Néhány adat a sportbibliográfia történetéhez* című tanulmányában (*Testnevelés*. 1936. 794—807. l.) többek között a magyar sportbibliográfia összeállításának fontosságára is felhívta a szakörök figyelmét.

Külföldön már az 1900-as évek elején sorra jelentek meg a testnevelési és sporttudomány kutatásának elengedhetetlen segédkönyvei. Magyarországon csak 1942-ben adták közre az első sportbibliográfiát. POLGÁRDY Géza *Magyar turistairodalom* című összeállítása is (Bp. 1942, Magyar Turisták Országos Szövetsége. 34 l., 2 t.) csupán egy sportágnak, a természetjárásnak irodalmára terjed ki és adatai is hiányosak. Bár csak a könyvtár értékesebb könyveinek jegyzéke HEPP Ferenc: *A m. kir. Testnevelési Főiskola, múzeumi külön könyvgyűjteményének leírása* (Bp. 1943, M. kir. Testnevelési Főiskola, Stephaneum ny. 93. l.), mégis ebbe a műfajba kell sorolnunk, hiszen 65 jelentős (első-sorban külföldi) mű 78 kötetének bibliográfiai adatait tartalmazza. Arról is említést kell azonban tennünk, hogy 1945 előtt kevés sportkönyv jelent meg hazánkban, ugyanakkor jelentős azoknak a tanulmányoknak, cikkeknek a száma, melyek témájukat a testkultúra köréből merítették. Több mint száz esztendő a magyar sportújságírás — az első sportlap BÉRCZY Károly szerkesztésében a *Lapok a lovászat és a vadászat köréből* címmel 1857-ben indult meg —, ennek ellenére a sportlapok irodalma a mai napig nincs bibliográfiailag teljesen feldolgozva.

A sportlapok bibliográfiai munkálatainak megkezdését sürgeti GEDÉNYI Mihály és GARAM Jenő: *A magyar sportbibliográfia ügye* című cikke is (*Testneveléstudomány*. 1955. 1. sz. 107—112. l.). Bevezetőjében azt olvashatjuk, hogy a tudományos kutatásnak elsősorban a bibliográfiákra kell támaszkodnia, a testnevelési és sporttudomány művelői tehát a munkájuk tárgyául választott kérdések részleteit, történetét vagy előzményeit csak az előző korokban megjelent szakirodalomból meríthetik.

Jelentős lépésnek tekinthetjük MOLNÁR Zoltán kezdeményezését, amikor arra vállalkozott, hogy összegyűjti a sportkönyvek és sporttárgyú cikkek bibliográfiai adatait. Az első kötet *Magyar sportkönyv és folyóiratközlemény bibliográfia 1945—1954.* ([Bp. 1958]. Testnevelési Tudományos Tanács. 123 l.) címmel kéziratként jelent meg, amelyet további három (1919—1944; 1896—1919; 1895 előtti művek) követett. A könyv- és folyóirat címanyagot sportágak, ezen belül évek szerint rendezte a bibliográfus. Az első magyar sportbibliográfiában számos hiányosságot fedezhetünk fel ugyan (Vö. KOZOSCSA István Magyar Könyvszle 1959. évi 4. számának 417—418. oldalán), a hasznos segédkönyv mégis alapjául szolgálhat a további bibliográfiai munkálatoknak.

Ezúttal kell említést tenni arról is, hogy a Testnevelési Főiskola Könyvtára AMBRUS László vezetésével három (1962—64) esztendő testnevelési és sportszakirodalmát összegyűjtötte. E kiadványok közül az első *Testnevelési és sportszakirodalom* címmel 1963-ban jelent meg (Kiad. a [Budapest], Magyar Testnevelési Főiskola, Könyvtár. [Bp.] Sportsoksz. 88 l.), míg az 1963-ban megjelent könyvek és cikkek bibliográfiáját tartalmazó kötetet *Magyar testnevelési és sportszakirodalom* címmel tették közzé (Kiad. a [Budapest]: Magyar Testnevelési Főiskola, Könyvtár. Bp. 1963. (Összeáll. AMBRUS László. (Közrem.). BÁLINT Józsefné, RAJOS Ferencné. [1964] Sportsoksz. 114 l.). Ugyanezzel a címmel jelent meg az 1964-re vonatkozó bibliográfia is (Kiad. a [Budapest], Magyar Testnevelési Főiskola, Könyvtár, Bp. 1964. (Összeáll. AMBRUS László és BÁLINT Józsefné. [1965] Sportsoksz. 152 l.).

A munkaközösség az önálló műveknél a teljességre, a hírlap- és folyóiratközleményeknél a jelentősebbek összegyűjtésére törekedett. Az önálló művek a könnyebb áttekinthetőség céljából az osztályozási kategóriák elején sorszámuk aláhúzásával szere-

pelnek. A bibliográfiákat betűrendes névmutató és a feldolgozott folyóiratok jegyzéke egészíti ki.

A Testnevelési Főiskola Könyvtára az éves bibliográfiák mellett egyéb, igen jól használható bibliográfiákat is állított össze. Ezek:

A labdarúgás szakirodalma. 1959-ig megjelent művek. (Szerk. AMBRUS László és BÁLINT Józsefné. Bp. 1960. Magyar Testnevelési Főiskola, 107 l.).

Az ifjúsági testnevelés magyar irodalmának bibliográfiája. (Összeáll. AMBRUS László. [Közrem.]: BÁLINT Józsefné, RAJOS Ferencné. Bp. 1964. Magyar Testnevelési Főiskola, 297 l.).

Bibliográfia a rekreáció tárgy köréből. (Szerk. a Testnevelési Főiskola Könyvtárának munkaközössége. Bp. 1964. 192 l., Tömegtestnevelési Közlemények.).

További bibliográfiák és tájékoztató kiadványok:

LÁSZLÓ István: *Olimpiai bibliográfia.* (Bp. 1965, TTT. 55. l., A Testnevelési Tudományos Tanács füzetei.)

AMBRUS László — GRUBICS Vilmos: *Sportegészségügyi bibliográfia.* (Bp. 1965, TTT. 433 l., A Testnevelési Tudományos Tanács füzetei.).

Új szerzemények jegyzéke. (Közzéteszi a Magyar Testnevelési Főiskola Könyvtára negyedévenként.)

Külföldi szakirodalmi tájékoztató. (Kiadja a Testnevelési Tudományos Kutató Intézet évenként 12 füzetben.)

A rövid történeti áttekintésből is kitűnik, hogy a testnevelés és sport területén az utóbbi évtizedben kifejtett bibliográfiai munkálatok jelentősek. Így értékelte a Testnevelési Tudományos Tanács, a Testnevelési Tudományos Kutató Intézet és a Testnevelési Főiskola Könyvtárának tevékenységét az UNESCO Testnevelési és Sport Világtanácsa Dokumentációs és Információs Irodájának Budapesten 1964. május 30-án megtartott ülésén Walter ARNOLD elnök, amikor azt mondta, hogy a magyar fővárosban olyan szakirodalmi központ jött létre, mely nemzetközi megbecsülésre és elismerésre tarthat számot. Ezért is határozta el a Testnevelési Tudományos Tanács elnöksége, hogy e munkálatok gondozására Bibliográfiai Bizottságot hoz létre.

A TTT Bibliográfiai Bizottságának feladata tehát kettős. Elsősorban a korábbi adatgyűjtés segítségével el kell készítenie a *Magyar testnevelési és sportbibliográfia* című kiadványt, amely a magyar sport kezdeteitől 1961-ig tartalmazza az önálló művek, hír- és folyóiratközlemények, illetve -cikkek adatait. Másodsorban pedig kezdeményezőként lép fel a nemzetközi szervezet felé, hogy a már megjelent *Olimpiai Bibliográfia* felhasználásával nemzetközi összefogással teljessé tegye a kiadványt. Ez utóbbi érdekében a Testnevelési Tudományos Tanács el is küldte javaslatát az Irodához azzal, hogy keretében Olimpiai Bibliográfiai Bizottságot hozzon létre. Minthogy 1968-ban lesz negyven esztendeje annak, hogy MEZŐ Ferenc az amszterdami olimpiai játékok irodalmi versenyében *Az olimpiai játékok története* című művével aranyérmet nyert, a javaslat azt is tartalmazta, hogy a Bizottságot MEZŐ Ferencről nevezzék el. Itt említjük meg, hogy az Irodának magyar tagja is van TÓTH Istvánnak, a Testnevelési Tudományos Kutató Intézet igazgatóhelyettesének személyében.

KERESZTÉNYI JÓZSEF